

LESPAKKET

Tom van der Geugten en Liane van der Linden, *Indisch in Nederland. Beeld en zelfbeeld van Indische Nederlanders* (KPC, Den Bosch 1996), Serie Bouwstenen voor intercultureel onderwijs, f49,50. Het les-pakket bestaat uit een docentenhandleiding, leerlingenhoeftjes op verschillende niveau's en een videoband.

Eindelijk een onderwijsleerpakket dat gaat over de grootste naoorlogse groep migranten in Nederland, de Indische Nederlanders van de eerste, tweede en derde generatie. De auteurs streven er naar de leerlingen inzicht te bieden in de integratie en de identiteitsontwikkeling van deze bijzondere groep instromers en stellen dat de daarbij opgedane kennis, inzichten en vaardigheden toepasbaar zijn op andere groepen migranten in Nederland.

Het onderwijsleerpakket bestaat uit werkboekjes voor vier verschillende niveaus (basisvorming / bovenbouw vbo-mavo / bovenbouw havo-vwo geschiedenis en bovenbouw havo-vwo maatschappijleer), een videoband met daarop twee korte films en een uitgebreide handleiding.

Voor wat betreft het beeld van Indische Nederlanders bevat dit pakket zeer geschikt materiaal. De handleiding geeft uitstekende achtergrondinformatie en schetst een helder beeld van de geschiedenis van en het leven in het voormalig Nederlands Indië voor, tijdens en na de Tweede Oorlog. Na de Japanse capitulatie in augustus 1945 volgde niet het verwachte herstel van het Nederlands gezag en de terugkeer naar het 'oude leventje', maar de strijd tegen de Indonesische nationalist die het land onafhankelijk hadden verklaard. De soevereiniteitsoverdracht in 1949 betekende niet, zoals de Nederlandse regering gehoopt had, dat de Indische Nederlanders massaal voor het Indonesisch staatsburgerschap kozen. Slechts 8 % in plaats van de verwachte 75 % gaf, in eerste instantie, het Nederlandse staatsburgerschap op. Het bewuste ontmoedigingsbeleid van de Nederlandse overheid ten spijt verlieten tussen 1946-1968 zo'n 300.000 mensen de nieuwe Republiek Indonesia.

De eerste videofilm *Helemaal opnieuw beginnen* (18 minuten) bevat goed gekozen fragmenten die een duidelijk beeld scheppen van de aankomst, opvang en inburgering van deze repatrianten. Deze laatsten voelden zich altijd al Nederlanders, maar werden door de bevolking alhier gezien als allochtonen. De film geeft ook een duidelijk beeld van de arrogantie en de betutteling van de Nederlanders en de bereidheid tot assimilatie van de Indische Nederlanders.

Het tweede deel van het project gaat over het zelfbeeld van de Indische Nederlanders en hierin is het veranderend overheidsbeleid in de jaren tachtig ten aanzien van migranten als keerpunt genomen. De Nederlandse overheid ging over van "assimilatie naar integratie met behoud van de eigen cultuur". Het waren vooral Indische Nederlanders van de tweede generatie die zich richtten op een herbeleving van

de Indische cultuur en geschiedenis. De tweede videofilm *Een Indische familie* (14 minuten) laat o.a. drie generaties uit de Indische familie Van den Broeke aan het woord. Hoe ervaren zij hun Indische achtergrond en wat doen ze met die ervaringen? Dit gedeelte van het pakket vereist een groot inlevingsvermogen van de gebruiker. Zeker de jongste leerlingen zullen veel moeite hebben met de culturele identiteitsontwikkeling die aan de orde komt.

Het is een verdienste van dit onderwijsleerpakket dat het de eigen geschiedenis van de Indische Nederlanders op een verhelderende wijze aan de orde stelt, los van allerlei Nederlandse economische, militaire en politieke belangen zoals de geschiedensismethoden altijd doen.

De verwachte toepasbaarheid van de met dit pakket opgedane ervaringen en inzichten op andere groepen migranten in de Nederlandse samenleving, komt geforceerd over. De auteurs komen in alle versies niet verder dan één enkele, en dan nog zeer algemeen geformuleerde, vergelijkingsopdracht die betrekking heeft op een andere groep migranten...

99% van de vragen en opdrachten gaan over de Indische Nederlanders. De minimale aandacht voor andere groepen is wel enigszins begrijpelijk, want geen enkele andere groep migranten laat zich vergelijken met de unieke Indische Nederlanders, die ondanks hun Indische afkomst en hun leven in de tropen, in veel opzichten gericht waren op Nederland. Hun band met de taal, het onderwijs, de religie, de cultuur, het Koningshuis (!) en hun Nederlandse zelfbeeld, droegen bij tot een moeizame, maar volledige integratie in de Nederlandse samenleving.

Huub Oattes

DAGBOEK

Thomas Mann, *Duitsland heeft me nooit met rust gelaten, Amerikaans dagboek 1940-1948, gekozen, vertaald en geannoteerd door Paul Beers (De Arbeiderspers, Amsterdam 1995), 367 blz., f59,90.*

Thomas Mann was misschien wel de bekendste Duitser, die Hitler naar de Verenigde Staten ontvluchtte. Hij was immers de schrijver van beroemde boeken als *Buddenbrooks* (1901), *Der Tod in Venedig* (1912) en *Der Zauberberg* (1924) en Nobelprijswinnaar in 1929. Uit de dagboek aantekening van Mann tijdens zijn ballingschap in de VS, heeft Paul Beers een selectie gemaakt.

De titel van die selectie, *Duitsland heeft me nooit met rust gelaten*, geeft de strekking van de aantekeningen goed weer. Voortdurend is Mann, die de ontwikkelingen in Europa op de voet volgt, er zich van bewust dat hij zijn culturele basis mist. Hij is zich ook terdege bewust van het falen van die culturele traditie. De titel is ontleend aan een zinsnede uit een Open Brief, die Mann in september 1945 schreef aan Walter von Molo, waarin hij uitlegt waarom hij niet naar Duitsland terug wilde keren. Een prachtige brief overigens, die zo in lessen gebruikt kan worden.

